

Dr Jacek J. Nowak,
emerytowany profesor Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego,
e-mail: Jacek.Nowak3@wp.pl

Warszawa, dnia 29.11.2019

Pan Łukasz Szumowski – Minister Zdrowia;
Pani Józefa Szczurek-Żelazko – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia;
Pan Waldemar Kraska – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia;
Pan Sławomir Gadomski – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia;
Pan Janusz Cieszyński – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia;
Pan Maciej Miłkowski – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia;
Pani Anna Goławska – Dyrektor Generalny Ministerstwa Zdrowia;
Pan Przemysław Humięcki – Szef Gabinetu Politycznego Ministra Zdrowia;
Pan Wojciech Skweres- opiekun merytoryczny projektu Rozporządzenia, Departament
Zdrowia Publicznego i Rodziny
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Dotyczy: konsultacje publiczne projektu ROZPORZĄDZENIA MINISTRA ZDROWIA z
dnia 2019 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych

Minister i Ministerstwo Zdrowia to instytucja państwowa powołana do ochrony zdrowia obywateli.

Konsultowany projekt ROZPORZĄDZENIA MINISTRA ZDROWIA z dnia 2019 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku proponuje wielokrotne zwiększenie dotychczasowych poziomów, w szczególności 100-krotne zwiększenie gęstości mocy (z 01 do 10 W/m²) i to dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową i miejsc dostępnych dla ludności.

Sztuczne pola elektromagnetyczne (PEM), których dotyczy rozporządzenie, które są głównie generowane przez urządzenia bezprzewodowej komunikacji i na które jesteśmy narażeni na co dzień w coraz większym stopniu, są powszechnie uznawane przez specjalistów i specjalistyczne instytucje naukowe i inne za szkodliwe dla zdrowia, jeżeli oddziałują często lub stale albo prawie stale na organizm ludzki.

Udowodniły tę szkodliwość dla zdrowia, i to w wielu przypadkach podczas długotrwałej ekspozycji na PEM o poziomach poniżej wartości zalecanych przez ICNIRP, tysiące badań naukowych..., których udokumentowane wyniki zostały opublikowane m. in. przez:

- 1) Pall M., *List of 97 Reviews on Non-thermal Effects of Microwave/Lower Frequency EMFs* <https://www.wirelesseducationaction.org/wp-content/uploads/2016/12/EMF-Effect-Reviews.pdf>,
- 2) Pall M. *5G: Great risk for EU, U.S. and international health: Compelling evidence for eight distinct types of great harm caused by electromagnetic field (EMF) exposures and the mechanism that causes them*. European Academy for Environmental Medicine. Published May 17, 2018, http://www.5gappeal.eu/wp-content/uploads/2018/06/pall_2018.pdf,
- 3) Huss A., M. Egger, K. Hug, K. Huwiler-Müntener, and M. Rösli, *Source of Funding and Results of Studies of Health Effects of Mobile Phone Use: Systematic Review of Experimental Studies*, Environmental Health Perspectives, 2007 Jan; 115(1): 1–4. Published online 2006 Sep 15. doi: [10.1289/ehp.9149] <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1797826/>,

4) International Agency for Research on Cancer: *IARC monographs on the evaluation of carcinogenic risks to humans*, Volume 102. In: Non-Ionizing Radiation, Part 2: Radiofrequency Electromagnetic Fields. WHO Press, Lyon, France, 2013.
<https://monographs.iarc.fr/iarc-monographs-on-the-evaluation-of-carcinogenic-risks-to-humans-14/>),

5) Już w 2015 roku 190 naukowców (wszyscy będący autorami publikacji z zakresu badań wpływu na organizmy promieniowania z urządzeń bezprzewodowej komunikacji w recenzowanych czasopismach naukowych) z 39 krajów (w 2019 r. już ponad 250 takich specjalistów) podpisało *International Scientists Petition U.N. to Protect Humans and Wildlife from Electromagnetic Fields and Wireless Technology*, tzw. International EMF Scientist Appeal (<https://www.emfscientist.org/>), tj. apel do władz ONZ, WHO, UNEP i państw członkowskich ONZ o ochronę przed ekspozycją na niejonizujące pola elektromagnetyczne, a w szczególności o zaostreżenie zaleceń i standardów dotyczących tej ekspozycji, na podstawie obszernej bazy niezależnych badań naukowych (<https://www.emfscientist.org/index.php/science-policy/emf-science-and-related-policy-developments>).

6) Szerokie gremia lekarzy, naukowców, innych specjalistów, organizacji i osób fizycznych apelują dodatkowo od 2017 roku o natychmiastowe moratorium na rozwój najnowszej bezprzewodowej technologii piątej generacji (5G) argumentując to powszechnym zagrożeniem zdrowia oraz degradacji całych ekosystemów wskutek zwiększenia poziomów PEM i dokumentując je: <https://www.5gspaceappeal.org/the-appeal>.

7) K. Rydzyński, red., *Oddziaływanie elektromagnetycznych fal milimetrowych na zdrowie pracowników projektowanych sieci 5G i populacji generalnej* – tzw. raport Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi (http://www.imp.lodz.pl/upload/npz/raport_5g.pdf),

Ostatnio, po zakończeniu w 2018 r. w USA olbrzymich, finansowanych przez rząd badań naukowych - National Toxicology Program - oficjalnie przyznano na stronie Department of Health and Human Services rządu USA, odpowiednika naszego Ministerstwa Zdrowia, że promieniowanie na poziomie jak z telefonu komórkowego u samców szczurów (<https://ntp.niehs.nih.gov/whatwestudy/topics/cellphones/index.html>):

**1) wywołuje raka serca (stopień pewności najwyższy, tzw. *clear evidence*),
2) przyczynia się do raka mózgu i ślinianek (stopień pewności dość wysoki, tzw. *some evidence*).**

Co więcej, z omawianą ekspozycją na PEM związany był znaczący wzrost uszkodzeń DNA w płacie czołowym kory mózgowej samców myszy, komórkach krwi samic myszy oraz hipokampu samców szczurów.

Trzeba wiedzieć, że 90% wyników badań na szczurach sprawdza się u ludzi.

Co więcej, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), na podstawie raportu prestiżowej Międzynarodowej Agencji Badań nad Rakiem (IARC), jeszcze w 2011 r. zakwalifikowała PEM do grupy czynników możliwie rakotwórczych dla ludzi (grupa 2B, razem z m. in. ołowiem i DDT).

Ponadto zalecenia

a) Europejskiej Akademii Medycyny Środowiskowej (Belyaev I., Dean A., Eger H. et al., *EUROPAEM EMF Guideline 2016 for the prevention, diagnosis and treatment of EMF-related health problems and illnesses*. *Rev Environ Health*. 2016 Sep 1;31(3):363-97. doi: 10.1515/reveh-2016-0011. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27454111>),

b) BioInitiative Working Group (Sage C. and Carpenter D.O. (eds), *BioInitiative Report: A Rationale for a Biologically-based Public Exposure Standards for Electromagnetic Fields (ELF and RF)*. Bioinitiative, 2012. <http://www.bioinitiative.org/> oraz

c) ponad 250. naukowców z 43 krajów, specjalizujących się w badaniach wpływu PEM na zdrowie, w swoim wspomnianym wyżej tzw. EMF Scientist Appeal, czyli uznanych w skali międzynarodowej naukowców i instytucji naukowych uznają za konieczne znaczne obniżenie (zaostrożenie) funkcjonujących dopuszczalnych poziomów PEM, zwłaszcza bazujących na zaleceniach ICNIRP.

Na podstawie powyższych faktów powstaje więc pytanie:

Jeżeli:

- 1) z tysięcy badań naukowych wynika, że częste lub długotrwałe oddziaływanie sztucznych pól elektromagnetycznych zagraża zdrowiu,
- 2) Światowa Organizacja Zdrowia uznaje PEM nawet za możliwy czynnik rakotwórczy dla ludzi,
- 3) Rada Europy zaleca ograniczenia narażenia ludności na pola elektromagnetyczne (od 0 Hz do 300 GHz) (Zalecenie Rady 1999/519/WE z dnia 12 lipca 1999 r.),
- 4) art. 152 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, mówi „o uzupełnianiu polityk krajowych w celu poprawy zdrowia publicznego, zapobiegania chorobom i dolegliwościom ludzkim oraz usuwania źródeł zagrożeń dla zdrowia ludzkiego.” (cytat z uzasadnienia projektu Rozporządzenia),

to na jakiej podstawie projekt Rozporządzenia wielokrotnie podwyższa dopuszczalne poziomy szkodliwego dla zdrowia, w tym nawet możliwie rakotwórczego dla ludzi czynnika, jakim jest częste lub długotrwałe oddziaływanie sztucznych pól elektromagnetycznych?

Wniosek.

Minister Zdrowia winien natychmiast wycofać konsultowany projekt Rozporządzenia, gdyż ustanawianie wielokrotnie wyższych niż dotąd dopuszczalnych poziomów szkodliwego, w tym nawet możliwie rakotwórczego dla zdrowia ludzi czynnika, jakim są sztuczne pola elektromagnetyczne:

- 1) **przyczyni się do drastycznego zwiększenia narażenia obywateli na oddziaływanie szkodliwego dla zdrowia czynnika,**
- 2) **zaprzeczy głównej roli Ministra i Ministerstwa Zdrowia, jaką stanowi ochrona zdrowia obywateli.**

Z poważaniem,

Dr Jacek J. Nowak, emerytowany profesor Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie